

14 OKT 2003

Rijkswaterstaat Directie Zeeland
Projectbureau Zeeweringen
T.a.v. Dhr. J. Perquin
Postbus 114
4460 AC GOES

PROJECTBUROU ZEEWERINGEN	ACTIE	INFO
PROJECTLEIDER		
SECRETARISSE		
PROJECTSECRETARIS +bg/		X
MEDEWERKER FINANCIËN		
MEDEWERKER KWALITEIT		
TEAMLEIDER ONTWERP		
HOOFD UITVOERING		
COORDINATOR / BESLIPSCHRIJVER		
Rogier Kuil +bg/		X
Doorkiesnummer +bg/		
422 243		
ARCHIEF 2003-B-03107		X
CIRCULATIE MAP		

Contactpersoon
Ing. E. Parée
Datum

Doorkiesnummer
422 243
Bijlage(n)
Rapport (3 st) en tabellen (6 pag.)
Uw kenmerk

10 OKT 2003
Ons kenmerk
0873
Onderwerp

Inventarisatie zoutplanten op zeedijken langs de Oosterschelde 2003 (7402F0301)

Hierbij ontvangt u de resultaten van 2003 van de inventarisatie van de natuurwaarden van de dijkvakken langs de Oosterschelde.

In verband met capaciteitsgebrek is de opdracht uitbesteed en dit jaar uitgevoerd oor Bureau Waardenburg BV. Hier bent u al eerder van op de hoogte gebracht. De rapportage inclusief een samenvatting van de resultaten zijn in drievoud beschreven in het bijgesloten BUWA rapport nr. 03-149. De complete lijst met resultaten zijn los in tabellen bijgesloten. Deze zijn reeds ook via de e-mail aan u verzonden.

Als er binnen 20 werkdagen na briefdatum geen reactie van u is ontvangen, neem ik aan dat deze resultaten aan uw verwachtingen voldoen.

Met vriendelijke groet,
Het Hoofd van de Meetinformatiedienst Zeeland,

Henk van den Bosch

Directie Zeeland
Meetinformatiedienst Zeeland
Postadres Postbus 5116, 4380 KC Vlissingen
Bezoekadres Prins Hendrikweg 3, 4382 NR Vlissingen

Telefoon (0118) 42 20 00
Fax 0118 47 27 72
E-mail e.paree@d2l.rws.minvenw.nl

007454 2003 PZDB-B-03107

Inventarisatie zoutplanten op zeedijken langs de O

	Polder	Dijkvak	Dijkpaalnr	Aantal tabel 1	Bedekking > f	Aantal tabel 2	Bedekking > f	Aantal Rode lijst	Klasse	Herstel
41	Philipsdam	136	547-550	5	0	4	3	1	3a	redelijk goed
55	Philipsdam	136	547-550	5	4	3	2	0	4b	nvt; schoropname
42	Philipsdam	137	529-547	6	1	6	2	1	4a	redelijk goed
53	Philipsdam	138	526-529	11	6	5	2	1	4b	redelijk goed
33	Philipsdam	139	522-526	3	3	3	3	2	2b	redelijk goed
34	Philipsdam	140	508-522	4	0	4	2	2	3a	redelijk goed
35	Philipsdam	141	503-508	7	3	5	4	1	4b	redelijk goed
91	Philipsdam	143	495-497	1	0	4	2	0	2a	voldoende/geen voorkeur
94	Philipsdam	143	494-495	1	0	5	1	0	2a	voldoende/geen voorkeur
52	Philipsdam	144	491-493	3	0	4	3	0	2a	voldoende/geen voorkeur
92	Philipsdam	144	493-494	0	0	4	1	0	1b	geen voorkeur
7	Philipsdam	145	474-488	11	6	7	4	1	4b	redelijk goed
90	Philipsdam	145	nvt	6	0	5	3	0	3a	redelijk goed
93	Philipsdam	145	nvt	3	1	7	5	0	2b	voldoende
8	Philipsdam	146	472-474	2	1	3	2	0	2b	voldoende
9	Grevelingendam	147	472-470	2	1	2	1	0	2b	voldoende
63	Grevelingendam	147	470-466	8	3	4	3	1	4b	redelijk goed
64	Grevelingendam	147	466-464	7	2	5	1	0	4b	redelijk goed
71	Grevelingendam	147	430-429	0	0	3	1	0	1b	geen voorkeur
72	Grevelingendam	147	nvt	1	0	4	1	0	2a	voldoende/geen voorkeur
82	Grevelingendam	147	439-430	10	1	8	3	0	4a	redelijk goed
83	Grevelingendam	147	464-439	14	6	9	1	1	4b	redelijk goed
10	Bruinissepolder	148	363-361	2	0	4	3	1	2a	voldoende
12	Bruinissepolder	148	369-363	3	1	2	2	1	2b	redelijk goed
13	Bruinissepolder	148	374-369	2	2	3	3	1	2b	redelijk goed
14	Bruinissepolder	148	378-374	2	2	3	3	0	2b	voldoende
15	Bruinissepolder	148	380-378	2	1	2	2	0	2b	voldoende
16	Bruinissepolder	148	381-380	3	2	5	4	0	2b	voldoende
17	Bruinissepolder	148	383-381	5	2	5	2	0	3b	redelijk goed
18	Bruinissepolder	148	392-383	6	4	3	3	1	3b	redelijk goed
54	Bruinissepolder	148	395-392	8	3	3	2	0	4b	redelijk goed
56	Oosterlandpolder	148	330-324	7	4	2	1	2	4b	redelijk goed
57	Oosterlandpolder	148	324-323	6	2	4	4	1	4b	redelijk goed
58	Oosterlandpolder	148	338-335	2	0	3	1	1	2a	voldoende

	Polder	Dijkvak	Dijkpaalnr.	Aantal tabel 1	Bedekking >= f	Aantal tabel 2	Bedekking >= f	Aantal Rode lijst	Klasse	Herstel
59	Oosterlandpolder	148	335-333	3	2	2	1	2	2b	redelijk goed
60	Oosterlandpolder	148	346-333	9	4	2	0	3	4b	nvt; schoropname
61	Oosterlandpolder	148	333-330	8	4	3	2	2	4b	redelijk goed
62	Oosterlandpolder	148	341-338	6	2	1	1	3	3b	redelijk goed
65	Bruinissepolder	148	419-416	2	0	5	2	1	2a	voldoende/geen voorkeur
66	Bruinissepolder	148	410-402	9	1	6	2	1	4a	redelijk goed
67	Bruinissepolder	148	416-413	1	0	3	0	0	2a	voldoende/geen voorkeur
68	Bruinissepolder	148	413-410	1	0	2	1	0	2a	voldoende/geen voorkeur
69	Bruinissepolder	148	nvt	2	1	4	3	0	2b	voldoende
70	Bruinissepolder	148	nvt	1	0	2	1	0	2a	voldoende/geen voorkeur
73	Bruinissepolder	148	426-424	5	1	8	2	0	3a	redelijk goed
74	Bruinissepolder	148	398-395	12	3	3	2	1	4a	nvt; schoropname
75	Bruinissepolder	148	398-395	12	3	6	2	0	4a	redelijk goed
76	Bruinissepolder	148	402-399	11	1	5	3	2	4a	redelijk goed
77	Bruinissepolder	148	399-398	4	1	7	4	1	3a	redelijk goed
78	Bruinissepolder	148	nvt	17	9	9	4	2	4b	redelijk goed
79	Bruinissepolder	148	nvt	0	0	2	1	0	1b	geen voorkeur
80	Bruinissepolder	148	nvt	4	1	4	2	0	3a	redelijk goed
81	Bruinissepolder	148	nvt	6	2	4	3	0	3b	redelijk goed
84	Oosterlandpolder	148	345-341	5	3	1	1	1	3b	redelijk goed
85	Oosterlandpolder	148	351-346	9	2	2	1	2	4a	redelijk goed
86	Bruinissepolder	148	361-356	4	1	3	1	1	3a	redelijk goed
87	Bruinissepolder	148	356-355	3	2	4	2	2	2b	redelijk goed
88	Oosterlandpolder	148	355-351	4	1	1	1	1	3a	redelijk goed
89	Oosterlandpolder	148	346-345	7	5	2	1	2	4b	redelijk goed
32	Polder Schouwen	159	176-170	9	5	6	4	0	4b	redelijk goed
31	Polder Schouwen	160	170-168	9	2	9	5	1	4b	redelijk goed
30	Polder Schouwen	161	168-160	6	2	6	3	0	3b	redelijk goed
29	Polder Schouwen	162	160-157	4	2	5	3	0	3b	redelijk goed
26	Polder Schouwen	163	151-150	5	3	3	2	0	3b	redelijk goed
27	Polder Schouwen	163	153-151	6	3	3	3	0	3b	redelijk goed
28	Polder Schouwen	163	157-153	0	0	2	0	0	1a	geen voorkeur
11	Polder Schouwen	164	150-148	7	1	2	0	0	4a	redelijk goed
25	Polder Schouwen	164	148-145	7	3	4	2	1	4b	redelijk goed
20	Polder Schouwen	165	134-127	10	2	3	3	1	4b	redelijk goed

	Polder	Dijkvak	Dijkpaalnrs	Aantal tabel 1	Bedekking > f	Aantal tabel 2	Bedekking > f	Aantal Rode lijst	Klasse	Herstel
21	Polder Schouwen	165	135-134	7	2	2	2	1	4b	redelijk goed
22	Polder Schouwen	165	138-135	9	4	3	2	1	4b	redelijk goed
23	Polder Schouwen	165	140-138	8	3	0	0	1	4b	redelijk goed
24	Polder Schouwen	165	145-140	12	3	5	3	1	4b	redelijk goed
19	Polder Schouwen	166	125-122	8	3	6	4	1	4b	redelijk goed
1	Polder Schouwen	167	122-117	1	0	3	0	0	2a	geen voorkeur
2	Polder Schouwen	167	nvt	6	0	5	3	0	3a	redelijk goed
37	Polder Schouwen	167	nvt	2	0	3	1	0	2a	voldoende/geen voorkeur
49	Polder Schouwen	168	105-101	5	1	3	2	1	3a	redelijk goed
50	Polder Schouwen	168	116-105	7	0	4	2	1	4a	redelijk goed
3	Polder Schouwen	169	101-91	9	0	7	1	1	4a	redelijk goed
47	Polder Schouwen	170	86-82	5	1	5	1	0	3a	redelijk goed
48	Polder Schouwen	170	91-86	4	1	3	0	1	3a	redelijk goed
4	Polder Schouwen	171	62-61	3	1	3	1	0	2b	voldoende
5	Polder Schouwen	171	61-60	3	1	3	1	0	2b	voldoende
6	Polder Schouwen	171	61-60	5	2	1	0	0	3b	nvt; schoropname
36	Polder Schouwen	171	60-56	6	1	5	3	0	3a	redelijk goed
38	Polder Schouwen	171	56-39	8	3	5	3	1	3a	redelijk goed
39	Polder Schouwen	171	39-35	4	1	5	2	1	3a	redelijk goed
40	Polder Schouwen	171	35-32	5	0	5	2	0	3a	redelijk goed
43	Polder Schouwen	171	69-62	5	0	6	1	0	3a	redelijk goed
44	Polder Schouwen	171	71-69	2	1	2	1	0	2b	voldoende
45	Polder Schouwen	171	77-71	8	1	5	1	0	4a	redelijk goed
46	Polder Schouwen	171	81-79	3	0	5	1	0	2a	voldoende/geen voorkeur
51	Polder Schouwen	171	79-77	5	0	4	2	0	3a	redelijk goed
102	Polder Zuidhoek	157	221-215	0	0	1	1	0	1b	geen voorkeur
103	Polder Zuidhoek	157	215-207	1	1	2	2	0	2b	voldoende
115	Polder Schouwen	157	nvt	2	1	2	2	0	2b	voldoende
116	Polder Schouwen	157	nvt	2	0	6	3	1	2a	voldoende/geen voorkeur
117	Polder Schouwen	157	189-188	0	0	1	1	0	1b	geen voorkeur
118	Polder Schouwen	157	192-189	4	2	2	2	0	3b	redelijk goed
119	Polder Schouwen	157	196-192	6	1	3	2	1	3a	redelijk goed
120	Polder Schouwen	157	203-196	4	3	3	2	1	3b	redelijk goed
121	Polder Schouwen	157	206-203	2	2	3	2	0	2b	voldoende
114	Polder Schouwen	158	187-176	8	4	5	3	1	4b	redelijk goed

	Polder	Dijkvak	Dijkpaalnrs	Aantal tabel 1	Bedekking > f	Aantal tabel 2	Bedekking > f	Aantal Rode lijst	Klasse	Herstel
101	Polder Schouwen	168	nvt	3	3	3	2	1	2b	voldoende
99	Polder Schouwen	169	nvt	1	0	5	1	0	2a	voldoende/geen voorkeur
100	Polder Schouwen	169	nvt	1	0	2	1	0	2a	voldoende/geen voorkeur
95	Polder Schouwen	171	nvt	4	2	7	5	0	3b	redelijk goed
96	Polder Schouwen	171	nvt	1	1	6	4	0	2b	voldoende
97	Polder Schouwen	171	nvt	0	0	3	1	0	1b	geen voorkeur
98	Polder Schouwen	171	nvt	9	5	3	3	2	4b	redelijk goed
104	Polder Burgh- en Westland	171	1-0	0	0	3	2	0	1b	geen voorkeur
105	Polder Burgh- en Westland	171	4-1	1	0	8	4	0	2a	voldoende/geen voorkeur
106	Polder Burgh- en Westland	171	12-4	5	1	7	3	1	3a	redelijk goed
107	Polder Burgh- en Westland	171	nvt	9	5	6	6	1	4b	redelijk goed
108	Polder Burgh- en Westland	171	26-12	13	4	8	5	1	4b	redelijk goed
109	Polder Schouwen	171	nvt	4	4	4	3	1	3b	redelijk goed
110	Polder Schouwen	171	27-26	10	7	4	4	1	4b	redelijk goed
111	Polder Schouwen	171	nvt	6	2	2	2	0	3b	redelijk goed
112	Polder Schouwen	171	nvt	4	2	1	1	0	3b	redelijk goed
113	Polder Schouwen	171	31-28	2	0	2	1	0	2a	voldoende/geen voorkeur

nr	temp	Polder	Dijkvak	Dijkpasstra	bedekking totale	tab. 1 Aanw. vegetatie	tab. 2 zout	Klasse	Bekleding	Begroeibaarheid huidige	Voortant	Spaatzone	Expositie	Verfkleuring Advies	Opit
30		Polder Schouwen	161	168-160	2%	6	3b	gietafalt	matig slecht	diep water	9	w	redelijk goed	os1611	
29		Polder Schouwen	162	160-157	10%	4	5	3b	gietafalt	matig slecht	diep water	9	zw	redelijk goed	os1621
26		Polder Schouwen	163	151-150	5%	5	3	3b	open steenasfalt	matig slecht	diep water	2	w	redelijk goed	os1633
27		Polder Schouwen	163	153-151	15%	6	3	3b	gietafalt	matig slecht	diep water	9	w	redelijk goed	os1632
28		Polder Schouwen	163	157-153	0%	0	2	1a	open steenasfalt	matig slecht	diep water	1	w	redelijk goed	os1631
11		Polder Schouwen	164	150-148	1%	7	2	4a	kalksteen met colloidaal beton	matig slecht	diep water	7	w	redelijk goed	os1641
25		Polder Schouwen	164	148-145	5%	7	4	4b	basalt	redelijk goed	diep water	7	w	redelijk goed	os1642
20		Polder Schouwen	165	134-127	10%	10	3	4b	kalksteen met colloidaal beton	matig slecht	diep water	4	zw	redelijk goed	os1656
21		Polder Schouwen	165	135-134	10%	7	2	4b	basalt	redelijk goed	diep water	3	zw	redelijk goed	os1655
22		Polder Schouwen	165	138-135	20%	9	3	4b	basalt	redelijk goed	diep water	12	zw	redelijk goed	os1654
23		Polder Schouwen	165	140-138	5%	8	0	4b	haringman	redelijk goed	diep water	6	zw	redelijk goed	os1652
24		Polder Schouwen	165	145-140	5%	12	5	4b	basalt	redelijk goed	diep water	6	zw	redelijk goed	os1651
19		Polder Schouwen	166	125-122	30%	8	6	4b	betonblokken	redelijk goed	diep water	4	z	redelijk goed	os1661
1		Polder Schouwen	167	122-117	1%	1	3	2a	breuksteen	matig slecht	ondiep water	0,5	z	voldoende	os1672; in haven
2		Polder Schouwen	167	nvt	50%	6	5	3a	betonblokken	redelijk goed	ondiep water	2,5	nw	redelijk goed	os1671; in haven
37		Polder Schouwen	167	nvt	5%	2	3	2a	gietafalt	matig slecht	slik	2	no	voldoende	os1673; in haven
49		Polder Schouwen	168	105-101	30%	5	3	3a	kalksteen met colloidaal beton	matig slecht	slik	2	zw	redelijk goed	os1682
50		Polder Schouwen	168	116-105	25%	7	4	4a	basalt	redelijk goed	ondiep water	3	zw	redelijk goed	os1681
3		Polder Schouwen	169	101-91	57%	9	7	4a	gietafalt	matig slecht	slik	6	w	redelijk goed	os1693
47		Polder Schouwen	170	86-82	5%	5	5	3a	gietafalt	matig slecht	slik	4	zw	redelijk goed	os1702
48		Polder Schouwen	170	91-86	2%	4	3	3a	gietafalt	matig slecht	slik	2	zw	redelijk goed	os1701
4		Polder Schouwen	171	62-61	80%	3	3	2b	gietafalt	matig slecht	slik	3	o	redelijk goed	os1716; door afbrokkelend asfalt ontstaat ruimte voor begroeiing
5		Polder Schouwen	171	61-60	80%	3	3	2b	gietafalt	matig slecht	schor	3	o	redelijk goed	os1717; door afbrokkelend asfalt ontstaat ruimte voor begroeiing
6		Polder Schouwen	171	61-60	60%	5	1	3b	nvt	-	schor	nvt	o	nvt; schoropname	os1718; opname van schor, 10 meter breed
36		Polder Schouwen	171	60-56	70%	6	5	3a	gietafalt	matig slecht	slik	2	o	redelijk goed	os1719
38		Polder Schouwen	171	56-39	40%	8	5	3a	kalksteen met colloidaal beton	matig slecht	diep water	3	zo	redelijk goed	os17114
39		Polder Schouwen	171	39-35	25%	4	5	3a	kalksteen met colloidaal beton	matig slecht	diep water	3	zo	redelijk goed	os17115
40		Polder Schouwen	171	35-32	40%	5	3a	kalksteen met colloidaal beton	matig slecht	diep water	3	zo	redelijk goed	os17116	
43		Polder Schouwen	171	69-62	15%	5	6	3a	gietafalt	matig slecht	ondiep water	3	zo	redelijk goed	os1715
44		Polder Schouwen	171	71-69	35%	2	2	2b	breuksteen	matig slecht	ondiep water	3	z	redelijk goed	os1714
45		Polder Schouwen	171	77-71	5%	8	5	4a	koperslablokken	voldoende	ondiep water	2	z	redelijk goed	os1713
46		Polder Schouwen	171	81-79	35%	3	5	2a	betonblokken	redelijk goed	slik	3	z	voldoende	os1711
51		Polder Schouwen	171	79-77	5%	5	4	3a	betonblokken	redelijk goed	ondiep water	3	z	redelijk goed	os1712
102		Polder Zuidhoek	157	221-215	10%	0	1	1b	basalt	redelijk goed	diep water	1,5	nw	voldoende	os1571; in havenkanaal
103		Polder Zuidhoek	157	215-207	2%	1	2	2b	hydroblocks	redelijk goed	diep water	3,5	nw	redelijk goed	os1572; in havenkanaal
115		Polder Schouwen	157	nvt	10%	2	2	2b	haringman	redelijk goed	diep water	6	w	voldoende	os1579;strekdam, hoog dynamisch
116		Polder Schouwen	157	nvt	20%	2	6	2a	haringman	redelijk goed	diep water	11	o	voldoende	os1578;strekdam, hoog dynamisch
117		Polder Schouwen	157	189-188	10%	0	1	1b	gietafalt	matig slecht	diep water	4	zo	redelijk goed	os1577; in havenkanaal
118		Polder Schouwen	157	192-189	30%	4	2	3b	betonblokken	redelijk goed	diep water	3,5	zo	redelijk goed	os1576; in havenkanaal
119		Polder Schouwen	157	196-192	20%	6	3	3a	graniet	redelijk goed	diep water	5	zo	redelijk goed	os1575; in havenkanaal
120		Polder Schouwen	157	203-196	60%	4	3	3b	basalt	redelijk goed	diep water	4	zo	redelijk goed	os1574; in havenkanaal
121		Polder Schouwen	157	206-203	10%	2	3	2b	hydroblocks	redelijk goed	diep water	2	zo	redelijk goed	os1573; in havenkanaal
114		Polder Schouwen	158	187-176	30%	8	5	4b	basalt	redelijk goed	diep water	5	w	redelijk goed	os1581
101		Polder Schouwen	168	nvt	30%	3	3	2b	kalksteen met colloidaal beton	matig slecht	diep water	5	zw	redelijk goed	os1683; advies redelijk goed vanwege waarden op andere strekdam
99		Polder Schouwen	169	nvt	5%	1	5	2a	betonblokken	redelijk goed	diep water	2,5	no	redelijk goed	os1692; advies redelijk goed vanwege waarden op andere strekdam
100		Polder Schouwen	169	nvt	2%	1	2	2a	kalksteen met colloidaal beton	matig slecht	diep water	2,5	no	redelijk goed	os1691; advies redelijk goed vanwege waarden op andere strekdam
95		Polder Schouwen	171	nvt	30%	4	7	3b	haringman	redelijk goed	slik	2,5	n	redelijk goed	os17110
96		Polder Schouwen	171	nvt	30%	1	6	2b	betonblokken	redelijk goed	ondiep water	2,5	n	redelijk goed	os17111
97		Polder Schouwen	171	nvt	3%	0	3	1b	leiste	matig slecht	diep water	2,5	z	redelijk goed	os17112
98		Polder Schouwen	171	nvt	10%	9	3	4b	basalt	redelijk goed	diep water	3	z	ecozuilen	os17113;advies ecozuilen omdat er naast 5 zoutplanten frequent ook nog twee rode lijst soorten voorkomen, waaronder zeevenkel.
104		Polder Burgh- en Wes	171	1-0	20%	0	3	1b	kalksteen met gietafalt	matig slecht	diep water	4	z	redelijk goed	os1718
105		Polder Burgh- en Wes	171	4-1	50%	1	8	2a	haringman	redelijk goed	diep water	6,5	o	redelijk goed	os1719
106		Polder Burgh- en Wes	171	12-4	20%	5	7	3a	basalt	redelijk goed	diep water	3	z	redelijk goed	os17110
107		Polder Burgh- en Wes	171	nvt	40%	9	6	4b	kalksteen met gietafalt	matig slecht	diep water	4,5	no	ecozuilen	os17111; advies ecozuilen omdat ondanks het slechte substraat toch 5 zoutsoorten frequent voorkomen
108		Polder Burgh- en Wes	171	26-12	30%	13	8	4b	haringman	redelijk goed	diep water	6	z	redelijk goed	os17112
109		Polder Schouwen	171	nvt	30%	4	4	3b	basalt	redelijk goed	diep water	3	zw	redelijk goed	os17113
110		Polder Schouwen	171	27-26	30%	10	4	4b	basalt	redelijk goed	diep water	2	zo	ecozuilen	os17114
111		Polder Schouwen	171	nvt	40%	6	2	3b	basalt	redelijk goed	diep water	2	zo	redelijk goed	os17115
112		Polder Schouwen	171	nvt	5%	4	1	3b	basalt	redelijk goed	diep water	1	nw	redelijk goed	os17116
113		Polder Schouwen	171	31-28	20%	2	2	2a	basalt	redelijk goed	diep water	3	zo	voldoende	os17117

Inventarisatie zoutplanten op zeedijken langs de Oosterschelde

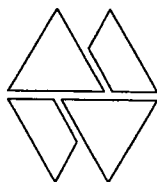
R.J.W. van de Haterd
E.J.J. Sieben
J.M. Reitsma

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Inventarisatie zoutplanten op zeedijken langs de Oosterschelde

R.J.W. van de Haterd
E.J.J. Sieben
J.M. Reitsma

Bureau Waardenburg bv

Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg

Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849

e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

opdrachtgever: Rijkswaterstaat Directie Zeeland, Meetinformatiedienst

september 2003
rapport nr. 03-149

Status uitgave: eindrapport
Rapport nr.: 03-149
Datum uitgave: september 2003
Titel: Inventarisatie zoutplanten op zeedijken langs de Oosterschelde
Samenstellers: drs. R.J.W. van de Haterd
Ir. E.J.J. Sieben
Ir. J.M. Reitsma
Aantal pagina's inclusief bijlagen: 24
Project nr.: 03-271
Projectleider: Ir. J.M. Reitsma
Naam en adres opdrachtgever: Rijkswaterstaat Directie Zeeland, Meetinformatiedienst
dhr. R. Jentink, Postbus 5014, 4330 KA Middelburg.
Referentie opdrachtgever: Brief nummer 0643, d.d. 21 juli 2003
Akkoord voor uitgave: Directeur Bureau Waardenburg bv
drs. A.J.M. Meijer

Paraaf:

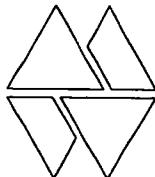

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Rijkswaterstaat Directie Zeeland, Meetinformatiedienst

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitssysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

Inhoud

1	Inleiding.....	5
2	Werkwijze.....	7
2.1	Ligging onderzochte dijkvakken.....	7
2.2	Veldonderzoek.....	7
2.3	Uitwerking en classificatie.....	8
2.4	Advies voor herstel en verbetering.....	9
3	Resultaten.....	13
3.1	Veldwerkzaamheden.....	13
3.2	Verwerking en adviezen voor herstel en verbetering.....	14
4	Conclusie en aanbevelingen.....	17
5	Literatuur.....	19

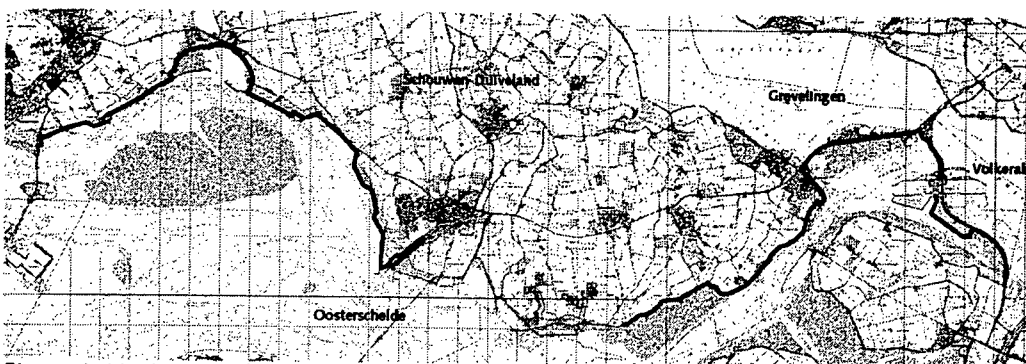
1 Inleiding

Een groot deel van de zeedijken langs de Oosterschelde wordt aan de zeezijde gekarakteriseerd door een glooiing met een toplaag van zetsteen. Deze toplaag is grotendeels ontworpen op basis van ervaring. Uit onderzoek van de Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen is gebleken dat zich onder bepaalde omstandigheden problemen kunnen voordoen met betrekking tot de sterkte van deze gezette steenbekledingen. Om deze problemen aan te pakken is het Projectbureau Zeeweringen opgezet. Één van de doelstellingen van het projectbureau is dat de nieuwe constructie ten opzichte van de oude constructie minimaal gelijkwaardige natuurwaarden moet opleveren. Om deze doelstelling te kunnen realiseren heeft het Projectbureau Zeeweringen de Meetinformatiedienst van Rijkswaterstaat Directie Zeeland gevraagd om onderzoek te doen naar de aanwezige natuurwaarden op de glooiingen van de betreffende dijken en advies te geven over hoe deze natuurwaarden te handhaven of eventueel te verbeteren. In dat kader moest er in 2003 45 kilometer dijk aan de noordzijde van de Oosterschelde (figuur 1) geïnventariseerd worden op de aanwezigheid van zoutplanten, Rode lijst soorten en volgens de Flora en Fauna wet beschermde plantensoorten in de zone boven de gemiddelde hoogwaterlijn. In opdracht van de Meetinformatiedienst heeft Bureau Waardenburg deze inventarisatie uitgevoerd. Dit rapport bevat een kort verslag van de veldwerkzaamheden en een samenvatting van de resultaten.

Het project is uitgevoerd door een projectteam van Bureau Waardenburg bestaande uit:

J.M. Reitsma	projectleiding, veldwerk;
R.J.W. van de Haterd	veldwerk, rapportage, GIS-werkzaamheden;
E.J.J. Sieben	veldwerk.

Het project werd van de kant van de opdrachtgever begeleid door de heer R. Jentink.

Figuur 1. Ligging van de onderzochte dijktrajecten.

2 Werkwijze

2.1 Ligging onderzochte dijkvakken

De onderzochte dijkvakken (tabel 1; figuur 1) liggen aan de noordzijde van de Oosterschelde. Het gaat om een groot gedeelte langs Schouwen (\pm 32 km) en om de Philipsdam en de Grevelingendam (\pm 13 km). De strekdammen rond de Krammersluizen zijn niet gekarteerd.

Tabel 1. *Te karteren dijkvakken; de dijkvaknummers zijn nieuwe nummers.*

Dijkvak	Poldemaam	Dijkpalen	Lengte (km)
136-146	Philipsdam	472-550	7,8
147	Grevelingendam	426-472	4,6
148	Bruinissepolder/Oosterlandpolder	323-426	10,3
157	Havenkanaal Zierikzee	187-222	3,5
158-170	Polder Schouwen	82-187	10,5
171	Polder Schouwen Kouderkerksche inlaag Burgh en Westland polder	0-82	8,2
Totaal			44,9

2.2 Veldonderzoek

De in paragraaf 3.1 genoemde dijkvakken zijn tussen 1 augustus en 3 september 2003 onderzocht op de aanwezigheid van zoutminnende planten (bijlage 1a), zouttolerante planten (bijlage 1b), Rode lijst soorten (Van der Meijden *et al.*, 2000) en volgens de Flora en Fauna wet beschermde soorten. Daarnaast zijn gedurende het veldwerk nog een beperkt aantal, met name rivierbegeleidende soorten toegevoegd (tabel 2). Omdat het in de praktijk vrijwel onmogelijk is om Kustmelde te onderscheiden van Spiesmelde is deze soort in feite niet gekarteerd. Omdat Kustmelde zeer zeldzaam is; wordt geen grote fout gemaakt door aan te nemen dat het allemaal Spiesmelde betreft, maar strikt genomen moet in alle formulieren waar Spiesmelde staat eigenlijk Spies-/Kustmelde worden gelezen.

Tabel 2. *Extra soorten die zijn meegenomen bij de inventarisatie.*

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Handjesgras	<i>Cynodon dactylon</i>
Knikkende distel	<i>Carduus nutans</i>
Sikkelklaver	<i>Medicago falcata</i>
Wit vetkruid	<i>Sedum album</i>
Zilte zegge	<i>Carex distans</i>

De inventarisatie is uitgevoerd op de gezette steenbekleding tussen gemiddeld hoogwater en de bovenrand van de steenbekleding of, indien aanwezig, tot het werkpad op de buitenberm. De dijkvakken zijn vlakdekkend geïnventariseerd, bedekkingen zijn weergegeven met behulp van de schattingsmethode van Tansley (tabel 3). Als het voorland van een dijkvak bestaat uit een schor, dan is een aparte opname gemaakt van een 15 meter brede strook van dit schor, direct aan de voet van de dijk. Dit is gedaan omdat het vervangen van de dijkbekleding vaak direct of indirect invloed heeft op dit deel van het schor.

Tabel 3 *Schatting van de abundantie met de methode van Tansley.*

r	=	zeldzaam
o	=	weinig voorkomend
f	=	regelmatig voorkomend
a	=	veel voorkomend
d	=	overheersend

Een opname bestaat uit (een deel van) een dijkvak dat homogeen is ten aanzien van de vegetatiesamenstelling, vegetatiebedekking, dijkbekleding, expositie en type voorland (diep water, ondiep water, slik of schor). Zodra één van deze parameters structureel verandert is de opname afgesloten en een nieuwe opname begonnen. Daarbij geldt een minimale lengte van 100 meter, stukken korter dan 100 meter zijn samengevoegd. Hierover is dan wel een opmerking gemaakt op het veldformulier. Als de situatie niet verandert zijn dijkvakken samengevoegd; op het formulier staan dan meerdere nummers onder dijkvaknummer. Omdat de huidige nummering van dijkpalen erg versnipperd en onduidelijk is zijn de begrenzingen van de opnamen in het veld vastgelegd met een GPS.

De gegevens zijn genoteerd op een door de opdrachtgever verstrekt standaard formulier. Op dit formulier zijn in het veld de volgende gegevens ingevuld: waarnemer, datum, RD-coördinaten van het begin en het einde van de opname, de totale bedekking van de vegetatie, type dijkbekleding, bovengrens en ondergrens zoutplanten in meters ten opzichte van gemiddeld hoogwater, type voorland (diep water/ondiep water/slik/primair schor/schor) en eventuele bijzonderheden. Bij het voorkomen van meerdere typen dijkbekleding is het belangrijkste type genoteerd in het veld dijkbekleding en is onder de bijzonderheden een nadere omschrijving opgenomen.

2.3 **Uitwerking en classificatie**

Na afloop van het veldwerk is met behulp van de GPS-coördinaten de volgende informatie toegevoegd:

- naam van de aangrenzende polder.
- dijkvaknummer(s).
- dijkpalen die het dichtst bij het begin en einde van een opname liggen. Hierbij is gebruik gemaakt van de nieuwe nummering (na de fusie van de waterschappen). Bij de inventarisatie zijn een aantal strekdammen meegenomen, waarop dijkpalen ontbreken. Op het formulier is dan bij dijkpalen 'niet van toepassing (nvt)' ingevuld.

- Opnamenummer; dat is opgebouwd uit twee karakters van het watersysteem (os voor Oosterschelde), vervolgens drie cijfers voor het dijkvaknummer en tenslotte een oplopend nummer van het aantal opnames binnen het betreffend dijkvak. (voorbeeld: OS0053 is de derde opname van dijkvak 5 langs de Oosterschelde).

De gemaakte opnamen zijn ingevoerd in het door de opdrachtgever verstrekte Excel-bestand. Elke opname is vervolgens vertaald naar een vegetatieklasse. Om een eenduidige interpretatie van de resultaten te verzekeren is er een vegetatieclassificatie opgesteld voor dijkbekledingen (Jentink, 2003). Deze classificatie bestaat uit vier verschillende vegetatietypen die aangetroffen kunnen worden op de steenglooingen van zeedijken. Deze vier typen zijn elk onderverdeeld in twee subtypen. Bij de vier vegetatietypen ligt het onderscheid in het aantal aanwezige soorten zoutplanten (kwaliteit) en het onderscheid tussen de subtypen wordt bepaald door de bedekkingen van deze soorten (kwantiteit). De klassen en subklassen zijn vermeld in bijlage 2. Deze relatief eenvoudige classificatie is gebaseerd op analyse van de resultaten van opnames die eerder door Rijkswaterstaat zijn uitgevoerd op de dijken van de Westerschelde en Oosterschelde. De classificatie gaat uit van twee lijsten met soorten. In bijlage 1a staan de typische zoutsoorten vermeld en in bijlage 1b de zouttolerante soorten en zoutsoorten die van minder belang worden geacht. Typische zoutsoorten zijn de soorten die niet zonder de aanwezigheid van een bepaalde zoutgraad kunnen en dus ook alleen aan de kust voorkomen.

De zouttolerante soorten zijn soorten die de aanwezigheid van zout wel verdragen maar niet persé nodig hebben, deze soorten komen ook in zoete milieus voor. Naar zoete soorten is in deze classificatie feitelijk niet gekeken. Soorten die niet op deze lijsten staan, maar wel behoren tot de rode lijst (Van der Meijden *et al.*, 2000) of wettelijk beschermd zijn, worden als zodanig wel meegenomen in de classificatie.

2.4 Advies voor herstel en verbetering

Het gebruik van de classificering heeft als voordeel dat de aangetroffen vegetatie eenduidig kan worden vertaald naar een advies betreffende het gebruik van steenbekledingen bij dijkverbetering. Bij deze adviezen wordt onderscheid gemaakt tussen een advies voor "herstel van de waarden na dijkverbetering" en "verbetering van de aanwezige waarden". Het advies voor herstel vloeit vrijwel direct voort uit de classificering en het al dan niet aanwezig zijn van soorten van de Rode lijst (tabel 4).

Tabel 4. *Het advies voor herstel voortvloeiende uit de vegetatieklasse en de aan- of afwezigheid van Rode Lijst soorten.*

Klasse	Rode lijst soorten	Advies voor herstel
1a	n.v.t.	Geen voorkeur
1b	n.v.t.	Geen voorkeur
2a	Afwezig	Voldoende/ geen voorkeur
2a	Aanwezig	Voldoende
2b	Afwezig	Voldoende
2b	Aanwezig	Voldoende/ redelijk goed

3a	n.v.b.	Redelijk goed
3b	n.v.b.	Redelijk goed
4a	n.v.b.	Redelijk goed (mogelijk ecozuilen).
4b	n.v.b.	Redelijk goed (advies ecozuilen)

Bij het advies voor verbetering is het ingewikkelder om de aangetroffen vegetatieklasse direct te vertalen naar een advies. In principe geeft het advies voor verbetering aan wat de potentie van (een deel van) een dijkvak is. Uiteraard kan het advies voor verbetering niet lager zijn dan het advies voor herstel. Voor het advies voor verbetering zijn dezelfde klassen gebruikt als voor het advies voor herstel (geen voorkeur/voldoende/redelijk goed), maar bij bijzonder waardevolle vegetaties is het advies 'ecozuilen' opgenomen. Dit is gedaan indien er minstens zes zoutsoorten regelmatig (fr) voorkomen. Indien er slechts vijf zoutsoorten regelmatig voorkomen moet of het huidige substraat zeer slecht begroeibaar zijn of er moeten soorten van de Rode Lijst voorkomen voor het toekennen van dit advies. Het advies voor verbetering hangt met name af van de dijkbekleding, het voorland en de expositie.

De dijkbekleding is een belangrijke factor omdat deze veel invloed heeft op de begroeiing. Een bekleding met veel voegen en/of een ruw oppervlak begroeit beter dan een met glad asfalt dicht gegoten oppervlak. Aan een bepaalde klasse wordt dan ook een hoger advies voor verbetering toegewezen naarmate het op een slechter begroeibare constructie wordt aangetroffen.

Het type voorland heeft ook invloed op de potentiële begroeiing. Als er een voorland is met diep water tot aan de dijk, betekent dit vaak dat het water een vrij hoge stroomsnelheid heeft waardoor slib en veek niet op de dijk terecht komen. Hierdoor worden er geen voedingsstoffen aangevoerd en zal er minder snel begroeiing optreden van de steenbekleding. Als er als voorland een slikgebied is betekent dit dat het water dusdanig stilstaat dat het slib kans krijgt om te bezinken; ook zal hier vaak, deels afhankelijk van de expositie, veek op de dijk terecht komen. Door deze aanvoer van voedingsstoffen zal een dijkgedeelte grenzend aan het slik sneller begroeien. Als er als voorland een schor aanwezig is kan dit zowel een positief als een negatief effect hebben op de aanwezigheid van zoutplanten. Doordat er in het schor zoutplanten groeien betekent dit dat er een goede zaadbron in de buurt is en dat de zoutplanten zich makkelijk kunnen vestigen op de dijk. Is het schor echter zo hoog dat er met gemiddeld hoogwater geen water tegen de dijk komt te staan dan zullen er voornamelijk zoete planten op de dijk terecht komen omdat er geen of nauwelijks zoutwater tegen de dijk komt.

Het voorland heeft ook invloed op de spatwaterzone. Deze invloeden liggen echter net even anders dan hierboven beschreven. Bij een voorland met diep water en weinig beschutting zullen de golven die tegen de dijk aan komen vrij hoog zijn. Dit geeft een grote spatwaterzone en dus goede kansen voor zoutplanten. Echter zijn deze golf aanvallen te groot dan kan dit weer nadelig werken omdat dan de dynamiek te hoog wordt en de begroeiing geen stand houdt. Bij een slik voor de dijk is het sterk afhankelijk van de expositie van het dijkvak en van de hoeveelheid open water dat vanuit de heersende windrichting voor de dijk aanwezig is. Met hoog water en veel wind zullen de

golven weinig hinder ondervinden van het slik en dus nog steeds voor een grote spatwaterzone zorgen. Als er een schor voor de dijk zit heeft dit een negatief effect op de grootte van de spatwaterzone. Als er al water tot aan de dijk komt dan zal de vegetatie in het schor een golfbrekende werking hebben en zal er geen of maar een kleine spatwaterzone komen.

Wat ook nog een rol speelt bij het voorland is de natuurwaarde van dit voorland. Het kan voorkomen bij een schor dat er geen enkele zoutplant op de dijk staat en dat er dus een klasse 1 voorkomt. Dit levert voor herstel het advies geen voorkeur op en gezien het hoge schor ervoor ook geen kans op verbetering. Toch zal dan als advies worden gegeven om een constructie te gebruiken uit de categorie voldoende met de nuance om geen bitumeuze constructies te gebruiken, dit zou namelijk afbreuk doen aan de waarde van het voorland.

Tenslotte heeft de expositie een grote invloed op het aanspoelen van veek en de grootte van de spatwaterzone. In Nederland is de overheersende windrichting zuidwest, west of noordwest. Dijkvakken die op die richting geëxponeerd zijn zullen worden blootgesteld aan hogere golven en dus een grotere spatwaterzone. Het aanspoelen van veek is ook afhankelijk van de wind en dus speelt de expositie ook hierbij een belangrijke rol.

In de praktijk is vaak gebruik gemaakt van de gegevens van dijkvakken in de directe nabijheid, mits deze vergelijkbaar waren qua voorland en expositie. Indien een naastgelegen dijkvak immers in een hoge zoutklasse valt en alleen afwijkt qua bekleding ligt het voor de hand dat ook op het beschouwde dijkvak deze hogere zoutklasse haalbaar is.

3 Resultaten

3.1 Veldwerkzaamheden

De veldwerkzaamheden

Tijdens de veldwerkzaamheden zijn 47 karteringssoorten aangetroffen (tabel 5). Deze vallen uiteen in 29 zoutplanten (van bijlage 1a), 11 zouttolerante planten (van bijlage 1b), vijf extra karteersoorten en twee soorten van de Rode Lijst (Kattendoorn en Heemst). Één zoutplant, Zeepostelein, is echter niet op de dijkbekleding aangetroffen, maar alleen aan de voet van duintjes in de Schelphoek. Ook de vindplaats van Heemst lag strikt genomen buiten het te karteren gebied; de plant bevond zich aan de landzijde van een werkweg. De soort is op het formulier dan ook genoteerd onder opmerkingen.

Tabel 5. Aangetroffen soorten

Nederlandse naam	Latijnse naam	Opmerkingen
Aardbeiklaver	<i>Trifolium fragiferum</i>	
Deens lepelblad	<i>Cochlearia danica</i>	
Dunstaart	<i>Parapholis strigosa</i>	
Engels gras	<i>Armeria maritima</i>	
Engels lepelblad	<i>Cochlearia officinalis</i> ssp. <i>anglica</i>	
Engels raaigras	<i>Lolium perenne</i>	
Engels slijkgras	<i>Spartina anglica</i>	
Fioringras	<i>Agrostis stolonifera</i>	
Gerande schijnspurrie	<i>Spergularia maritima</i>	
Gewone zoutmelde	<i>Atriplex portulacoides</i>	
Gewoon kweldergras	<i>Puccinellia maritima</i>	
Handjesgras	<i>Cynodon dactylon</i>	toegevoegde soort
Heen	<i>Scirpus maritimus</i>	
Heemst	<i>Althaea officinalis</i>	buiten karteergebied
Herfstleeuwetand	<i>Leontodon autumnalis</i>	
Hertshoornweegbree	<i>Plantago coronopus</i>	
Kattendoorn	<i>Ononis repens</i> ssp. <i>spinosa</i>	
Knikkende distel	<i>Carduus nutans</i>	toegevoegde soort
Lamsoor	<i>Limonium vulgare</i>	
Loogkruid	<i>Salsola kali</i>	
Melkkruid	<i>Glaux maritima</i>	
Reukeloze kamille	<i>Matricaria maritima</i>	
Rood zwenkgras	<i>Festuca rubra</i> ssp. <i>commutata</i>	
Schorrekruid	<i>Suaeda maritima</i>	
Schorrezoutgras	<i>Triglochin maritima</i>	
Sikkelklaver	<i>Medicago falcata</i>	toegevoegde soort
Smalle rolklaver	<i>Lotus corniculatus</i> ssp. <i>tenuifolius</i>	
Spiesmeide	<i>Atriplex prostata</i>	
Stomp kweldergras	<i>Puccinellia distans</i> ssp. <i>distans</i>	

Strandbiet	Beta vulgaris ssp. maritima	
Strandkweek	Elymus athericus	
Strandmelde	Atriplex littoralis	
Wit vetkruid	Sedum album	toegevoegde soort
Zeealsem	Artemisia maritima	
Zeeaster	Aster tripolium	
Zeegerst	Hordeum marinum	
ZEEKOOL	Crambe maritima	
ZEEKRAAL	Salicornia spec.	
Zeepostelein	Honckenia peploides	buiten karteergebied
Zeeraket	Cakile maritima	
Zeevenkel	Crithmum maritimum	
Zeevetmuur	Sagina maritima	
Zeeveegbree	Plantago maritima	
Zilte rus	Juncus gerardi	
Zilte schijnspurrie	Spergularia salina	
Zilte zegge	Carex distans	toegevoegde soort*
Zilverschoon	Potentilla anserina	

**Zilte zegge is een zoutplant die niet in de karteersoortenlijst staat. De soort is slechts één keer aangetroffen. Het al dan niet meewegen van deze soort als zoutplant had geen invloed op de bepaling van de zoutklasse.*

Er zijn 18 verschillende soorten bekleding aangetroffen (tabel 6) in 117 trajecten. Daarnaast zijn er vier schoropnames gemaakt (niet in de tabel). Op één traject kon de bekleding niet worden vastgesteld, omdat zich een dikke laag grond op de dijk bevond. Op dit traject is de bekleding genoteerd als 'onbekend'. Basalt en Haringmanblokken werden het meest aangetroffen, gevolgd door betonblokken, (giet)asfalt, kalksteen met colloïdaal beton en breuksteen. De overig substraten werden op maximaal drie trajecten aangetroffen. Overigens moet opgemerkt worden dat dit het aantal trajecten betreft waarop een substraat is aangetroffen en niet het aantal kilometers strekkende lengte.

3.2 Verwerking en adviezen voor herstel en verbetering

Uit de resultaten in tabel 6 kan worden opgemaakt dat op basalt, haringmanblokken en betonblokken regelmatig hoge zoutklassen voorkomen. Op gietasfalt, breuksteen en kalksteen met colloïdaal beton lijkt meestal een wat lagere zoutklasse voor te komen. Dit komt omdat de eerste drie substraten voegen hebben waarop zich vegetatie kan vestigen, terwijl op gietasfalt en kalksteen met colloïdaal beton de vegetatie alleen in scheuren of vanaf de rand het substraat kan groeien. Bij breuksteen kan vegetatie zich vaak pas vestigen nadat de ruimte zich tussen de stenen opgevuld is met grond of organisch materiaal. Met name bij een grove sortering zoals die aangetroffen werd, kan dit zeer lang duren. Bij gietasfalt kan nog worden opgemerkt dat het na verloop van tijd afbrokkelt, waardoor een ruw oppervlak ontstaat dat geschikter is voor plantengroei dan het oorspronkelijke gietasfalt. Gobimatten zijn slechts twee maal als hoofdsubstraat

aangetroffen, maar zijn vaak aangetroffen op de overgang van een andere dijkbekleding naar het onbeklede dijklichaam. Op basis van de twee trajecten en de veldindruk van de overige trajecten kan worden gesteld dat gobimatten zeer geschikt zijn voor plantengroei.

Tabel 6. De aangetroffen steenbekledingen en het aantal opnamen per zoutklasse.

Bekleding	Zoutklasse								Totaal
	1a	1b	2a	2b	3a	3b	4a	4b	
basalt		1	2	3	3	6	3	10	28
basalton		1		1		1			3
betonblokken		1	3	1	4	2	1	4	16
breuksteen			2	2	1				5
gietasfalt		1	1	3	4	3	1	1	14
gobimatten								2	2
graniet				1	1				2
leistein		1							1
open steenasfalt	1			1		1			3
haringmanblokken			7	3	2	1	2	5	20
koperslabblokken							1		1
onbekend			1						1
diaboolblokken		1							1
kalksteen met colloïdaal beton			2	2	4	1	1	1	11
kalksteen met gietasfalt		1						1	2
basalt met colloïdaal beton				1				2	3
betonzuilen					1		1		2
hydroblocks				2					2

Bij het advies ter verbetering valt op dat in het grootste deel van de gevallen geadviseerd wordt om een redelijk goed substraat te gebruiken (tabel 7). Dit betekent dat de potentie op de geïnventariseerde dijkvakken veelal wordt ingeschat op klasse 2b of hoger. Overigens is het advies 'eco zuilen' slechts 7 keer toegekend, waaruit blijkt dat het aantal dijken dat dicht begroeid is met zoutplanten relatief laag is. Uit deze twee zaken kan worden geconcludeerd dat er op de geïnventariseerde dijken nog veel natuurwinst te boeken is. Daarnaast kan uit tabel 7 worden opgemaakt dat de potenties met name liggen bij dijkvakken met een spatzone groter dan anderhalve meter.

Tabel 7. De relatie tussen de spatzone en het gegevens advies voor verbetering.

Spatzone	Advies			
	voldoende/ geen voorkeur	voldoende	redelijk goed	ecozuilen
0		3		
0,5	1	2		
1	1	2	2	
1,5		1		1
2		3	12	1
2,5			12	
3		4	17	1
3,5			5	
4			11	
4,5			2	1
5			5	
5,5			2	
6		2	6	1
6,5			1	
7			4	
7,5				1
8			3	
>8		1	8	1
Totaal	2	18	90	7

4 Conclusie en aanbevelingen

Op de steenbekleding van de zeedijken van de Oosterschelde is een vrij grote diversiteit aan zoutplanten aanwezig, waaronder zeldzame en bedreigde soorten. De bedekking van de zoutplanten op de dijken is meestal echter vrij laag. Indien de bekleding van dijken omwille van de veiligheid moet worden aangepast liggen er dus kansen om natuurwinst te halen.

Tijdens de kartering zijn een aantal zout(tolerante) soorten aangetroffen die niet op de huidige karteringslijsten staan, te weten Engels slijkgras, Zilte zegge en Heemst. Overwogen moet worden de lijsten uit te breiden met deze en mogelijk nog andere zoutsoorten (bijvoorbeeld Kwelderzegge).

5 Literatuur

- Jentink, R., 2003. Classificatie van zoutplanten, versie 1.0. Intern document Rijkswaterstaat, Middelburg.
- Meijden, R. van der, B. Odé, C.L.G. Groen, J.-P.M. Witte & D. Bal, 2000. Bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Gorteria 26-4: 85-208.

Bijlage 1a. Geïncventariseerde zoutminnende planten

Nederlandse naam	Latijnse naam
Aardbeiklaver	<i>Trifolium fragiferum</i>
Bleek kweldergras	<i>Puccinellia distans</i> ssp. <i>borealis</i>
Deens lepelblad	<i>Cochlearia danica</i>
Dunstaart	<i>Parapholis strigosa</i>
Engels gras	<i>Armeria maritima</i>
Engels lepelblad	<i>Cochlearia officinalis</i> ssp. <i>anglica</i>
Engels slijkgras	<i>Spartina anglica</i>
Fijn goudscherm	<i>Bupleurum tenuissimum</i>
Gele hoornpapaver	<i>Glaucium flavum</i>
Gelobde melde	<i>Atriplex laciniata</i>
Gerande schijnsparrie	<i>Spergularia maritima</i>
Gesteelde zoutmelde	<i>Atriplex pedunculata</i>
Gewone zoutmelde	<i>Atriplex portulacoides</i>
Gewoon kweldergras	<i>Puccinellia maritima</i>
Kustmelde	<i>Atriplex glabriuscula</i>
Laksteeltje	<i>Desmazeria marina</i>
Lamsoor	<i>Limonium vulgare</i>
Loogkruid	<i>Salsola kali</i>
Melkkruid	<i>Glaux maritima</i>
Schorrekruid	<i>Suaeda maritima</i>
Schorrezoutgras	<i>Triglochin maritima</i>
Stomp kweldergras	<i>Puccinellia distans</i> ssp. <i>distans</i>
Strandbiet	<i>Beta vulgaris</i> ssp. <i>maritima</i>
Strandmelde	<i>Atriplex littoralis</i>
Zeealsem	<i>Artemisia maritima</i>
Zeeaster	<i>Aster tripolium</i>
Zeegerst	<i>Hordeum marinum</i>
Zeekool	<i>Crambe maritima</i>
Zeekraal	<i>Salicornia spec.</i>
Zeelathyrus	<i>Lathyrus japonicus</i>
Zeepostelein	<i>Honckenya peploides</i>
Zeeraket	<i>Cakile maritima</i>
Zeevenkel	<i>Crithmum maritimum</i>
Zeevetmuur	<i>Sagina maritima</i>
Zeeweegbree	<i>Plantago maritima</i>
Zilte rus	<i>Juncus gerardi</i>
Zilte schijnsparrie	<i>Spergularia salina</i>

Bijlage 1b. Geïncventariseerde zouttolerante planten

Nederlandse naam	Latijnse naam
Engels raaigras	<i>Lolium perenne</i>
Fioringras	<i>Agrostis stolonifera</i>
Heen	<i>Scirpus maritimus</i>
Herfstleeuwetand	<i>Leontodon autumnalis</i>
Hertshoornweegbree	<i>Plantago coronopus</i>
Ijzerhard	<i>Verbena officinalis</i>
Reukeloze kamille	<i>Matricaria maritima</i>
Rood zwenkgras	<i>Festuca rubra ssp. commutata</i>
Smalle rolklaver	<i>Lotus corniculatus ssp. tenuifolius</i>
Spiesmelde	<i>Atriplex prostrata</i>
Strandkweek	<i>Elymus athericus</i>
Zilverschoon	<i>Potentilla anserina</i>

Bijlage 2. Classificatie van zoutvegetaties op steenbekledingen van zeedijken.

Bron: Jentink, 2003

Klasse 1 "zoutloos"

Subklasse 1a

Subklasse 1a is een klasse waar bij maar weinig begroeiing voorkomt en geen zoutplanten. Deze klasse komt vooral voor op slecht begroeibare constructies met asfalt penetratie en op net aangelegde constructies.

Criteria:

Geen soorten uit tabel 1 geen of maar enkele uit tabel 2 allemaal met een bedekking lager dan fr. Weinig tot geen zoete soorten.

Subklasse 1b

Subklasse 1b is een klasse waar bij redelijk tot veel begroeiing voorkomt maar geen zoutplanten. Deze klasse komt voor op redelijk tot goed begroeibare constructies die erg in de luwte liggen en/of met een hoog voorland waardoor er niet of nauwelijks zoutwater tegen de dijk aankomt

Criteria:

Geen soorten uit tabel 1, wel uit de tabel 2 waarvan sommigen met bedekkingen fr of hoger mogelijk veel zoete soorten

Klasse 2 "zoutarm"

Subklasse 2a

Subklasse 2a is een klasse waarbij er maar weinig tot redelijke begroeiing voorkomt wel enkele zoutplanten maar in lage bedekkingen. Wel kunnen enkele zouttolerante soorten in hogere bedekkingen voorkomen. Deze klasse komt voor op de minder goed begroeibare constructies, op nieuwe constructies die nog in ontwikkeling zijn en op constructies die maar weinig met zoutwater overspoeld worden.

Criteria:

1 tot 3 soorten uit tabel 1 allemaal in een bedekking lager dan fr. Wel soorten uit tabel 2 sommigen met bedekking fr of hoger.

Subklasse 2b

Subklasse 2b is een klasse waarbij redelijk tot veel begroeiing voorkomt echter niet zoveel soorten zoutplanten. De zoutplanten die voorkomen kunnen echter wel behoorlijke bedekkingen halen. De zouttolerante planten zullen een behoorlijke bedekking halen en soms zelfs dominant zijn. Deze klasse komt voor op goed begroeibare constructies, die echter niet de mogelijkheid bieden voor veel variatie Bij deze constructies is het vaak een combinatie van factoren die er voor zorgt dat de variatie beperkt blijft.

Criteria:

1 tot 3 soorten uit tabel 1 waarvan sommigen met een bedekking van fr of hoger. Wel soorten uit tabel 2 sommigen met bedekking fr of hoger.

Klasse 3 "zout"

Subklasse 3a

Subklasse 3a is een klasse met een behoorlijke variatie in zoutsoorten maar deze soorten komen niet in grote bedekkingen voor. Deze klasse geeft een matige tot redelijke begroeiing te zien. De zouttolerante soorten zijn hier ook aanwezig en kunnen voorkomen in redelijke bedekkingen. Deze klasse komt voor op redelijk tot goed begroeibare constructies die of nog in ontwikkeling zijn of waar beperkende factoren verdere ontwikkeling tegen houden

Criteria:

4-6 soorten uit tabel 1 waarvan er eventueel maar één met bedekking fr de rest lager. Wel soorten uit tabel 2 waarvan sommigen met bedekking fr of hoger.

Subklasse 3b

Subklasse 3b is een klasse met een behoorlijke variatie en een behoorlijke bedekking. Ook de zoutplanten zijn hierin goed vertegenwoordigd en kunnen aspect bepalend zijn. De zouttolerante soorten zijn ook duidelijk aanwezig en kunnen zelfs dominant zijn. Deze klasse komt voor op goed begroeibare constructies onder goede omstandigheden.

Criteria:

4-6 soorten uit tabel 1 waarvan meer dan één met een bedekking fr of hoger. Wel soorten uit tabel 2 waarvan sommigen met bedekking fr of hoger.

Klasse 4 "zoutrijk"

Subklasse 4a

Subklasse 4a is een klasse met een grote variatie in soorten zowel van de zoutplanten als van de zouttolerante soorten. De soorten komen over het algemeen echter niet in grote bedekkingen voor. Deze klasse komt voor onder ideale omstandigheden. De begroeibaarheid van de constructie kan beperkend voor de bedekking zijn of de vegetatie is nog steeds in ontwikkeling.

Criteria:

> 6 soorten uit tabel 1 waarvan er eventueel maar één met bedekking fr de rest lager. Wel soorten uit tabel 2 waarvan sommigen met bedekking fr of hoger.

Subklasse 4b

Subklasse 4b is een klasse met een grote variatie in zoutplanten en zouttolerante planten. De zoutplanten zullen hier aspect bepalend zijn. Bij deze klasse zal de dijk bijna volledig begroeid zijn. Deze klasse komt voor op zeer goed begroeibare constructies onder ideale omstandigheden.

Criteria:

> 6 soorten uit tabel 1 waarvan meer dan één met bedekking fr of hoger.
Wel soorten uit tabel 2 waarvan sommigen met bedekking fr of hoger